

دانشگاه علوم پزشکی اصفهان

گروه آموزشی: آموزش بهداشت و ارتقای سلامت

طرح دوره (Course Plan)

ترم سوم / نیمسال تحصیلی دوم-۴۰۵-۴۰۶	تعداد و نوع واحد: ۲ واحد نظری	محل برگزاری: دانشکده بهداشت
نام درس: تعیین کننده‌های اجتماعی سلامت	رشته و مقطع تحصیلی: بهداشت عمومی	مدرس: احمدعلی اسلامی Email: eslamiaa@gmail.com
دروس پیش‌نیاز: ندارد		

• هدف کلی درس:

- توانمندسازی دانشجویان بهداشت مدارس در درک، تحلیل و کاربرد تعیین کننده‌های اجتماعی سلامت به منظور طراحی، اجرا و ارزشیابی مداخلات سلامت مبتنی بر جامعه. در پایان دوره انتظار می‌رود شرکت کنندگان بتوانند:
- مفاهیم سلامت، کیفیت زندگی، بهداشت عمومی، سلامت جمعیت و سلامت جامعه را توضیح دهند.
- رویکردهای تاریخی بهداشت عمومی و مدل‌های اجتماعی - اکولوژیک را تحلیل کنند -.
- نقش وضعیت اجتماعی - اقتصادی، نژاد، جغرافیا و نابرابری‌ها را در سلامت شناسایی و تبیین کنند.
- اصول خدمات و برنامه‌ریزی سلامت مبتنی بر جامعه (مشارکتی (را در طراحی مداخلات به کار گیرند.
- تأثیر عوامل فشار روانی، حمایت اجتماعی، شبکه‌ها و سرمایه اجتماعی را بر سلامت ارزیابی کنند.
-

اهداف اختصاصی درس (۲ واحد نظری):

- تدوین و ارائه یک برنامه عملیاتی سلامت مبتنی بر جامعه با تأکید بر تعیین کننده‌های اجتماعی سلامت

جدول جلسات دوره

ردیف جلسه	عنوان	نوع جلسه
جلسه ۱	معرفی کل دوره هدف: اهمیت تعیین کننده‌های اجتماعی سلامت و مروری بر ساختار دوره، تکالیف و ارزشیابی نهایی محتوا: - تعریف سلامت و کیفیت زندگی (دیدگاه عامه و حرفه‌ای) - بهداشت عمومی، سلامت جمعیت و سلامت جامعه - ارتباط علوم اجتماعی و رفتاری با بهداشت عمومی - معرفی ساختار دوره، منابع، تکالیف و نحوه ارزشیابی	
جلسه ۲	رویکردهای تاریخی بهداشت عمومی (بخش اول) هدف: آشنایی با تحول رویکردهای بهداشت عمومی از دوران باستان تا اوایل قرن بیستم محتوا:	

	– حفاظت از سلامت (Antiquity—۱۸۳۰S): کنترل مبتنی بر اقتدار – جنبش بهداشت (Hygiene movement ۱۸۴۰–۱۸۷۰S): جان اسنو، سملوایس – کنترل سرایت (Contagion control ۱۸۸۰–۱۹۴۰S): نظریه میکروبی – پرسش و تکلیف برای جلسه بعد		
جلسه ۳	رویکردهای تاریخی بهداشت عمومی (بخش دوم) و فلسفه بهداشت عمومی قرن ۲۱ هدف: درک تحول رویکردها از نیمه قرن بیستم تا رویکرد سلامت جمعیت محتوا: – پر کردن خلأهای سیستم مراقبت پزشکی (۱۹۵۰–۱۹۸۰–) – ارتقای سلامت / پیشگیری از بیماری (Mid-۱۹۸۰S–۲۰۰۰) – سلامت جمعیت (S۲۰۰۰): رویکرد مبتنی بر شواهد و چرخه کامل زندگی – فلسفه بهداشت عمومی قرن ۲۱: کیفیت زندگی، مداخلات مبتنی بر شواهد، مشارکت عمومی – خصوصی – پرسش و تکلیف		
جلسه ۴	مدل های اجتماعی – اکولوژیک (بخش اول) : هدف: آشنایی با مفهوم سازی بصری لایه های نفوذ بر سلامت محتوا: – مدل سه عاملی بندورا – (جبر متقابل) – مدل همه گیرشناسی سنتی (عامل خارجی – میزبان – محیط) – مدل چهار عاملی مک لر وی و همکاران – پرسش و تکلیف		
جلسه ۵	مدل های اجتماعی – اکولوژیک (بخش دوم) و سطوح نفوذ در سیستم اجتماعی هدف: درک سطوح نفوذ و رابطه متقابل فرد و سیستم های اجتماعی محتوا : ادامه مدل های اکولوژیک سطوح نفوذ: عوامل سبک زندگی فردی، شبکه های اجتماعی و جامعه، شرایط کلی اجتماعی – اقتصادی، فرهنگی و محیطی – رابطه متقابل افراد و سیستم های اجتماعی – پرسش و تکلیف		
جلسه ۶	سلامت جامعه و سیستم های اجتماعی؛ وضعیت اجتماعی – اقتصادی (SES) هدف: آشنایی با مفهوم SES و تأثیر آن بر سلامت محتوا: – تعریف و مولفه های SES (درآمد، تحصیلات، شغل، ثروت) – طبقه بندی SES در آمریکا و اروپا – شاخص جینی و نابرابری اقتصادی – مثال های تأثیر SES بر شرایط زندگی، فرصت های آموزشی، مواجهات شغلی و رفتارهای پرخطر – پرسش و تکلیف		
جلسه ۷	SES، جغرافیا، نژاد و سلامت هدف: تحلیل نقش جغرافیا و نژاد در تشدید نابرابری های سلامت مرتبط با SES محتوا: – تفاوت های جغرافیایی سلامت (شهری – روستایی) – تعامل نژاد، قومیت، محرومیت اقتصادی و جغرافیا – مطالعات موردی (هند، چین، آمریکا)		

	– نکات مهم در تحلیل SES: تغییرات فرهنگی، شکاف شهری – روستایی، ثروت در مقابل درآمد، تلاقی گرایی – پرسش و تکلیف		
جلسه ۸	خدمات سلامت مبتنی بر جامعه و اصول آن هدف: آشنایی با اصول خدمات و سازمان‌های سلامت مبتنی بر جامعه محتوا: – اصول خدمات سلامت مبتنی بر جامعه (دانش محلی، کنترل جامعه) – مفهوم سازمان مبتنی بر جامعه و شکاف اعتبار (credibility gap) – کار مبتنی بر جامعه و چالش بیگانگی (Alienation) – برنامه‌ریزی از پایین – پرسش و تکلیف		
جلسه ۹	کار مبتنی بر جامعه، تصویر اجتماعی جدید و نظریه هدف: درک بنیان‌های نظری و اخلاقی رویکرد جامعه‌محور محتوا: – اخلاق جدید جامعه‌محور و انسجام اجتماعی – جامعه مدنی، کنترل مردمی و قدرت شهروندی – تحقیقات مشارکتی مبتنی بر جامعه (CBPR) – سنج‌بندی آلماتا: مشارکت مردم در برنامه‌ریزی و اجرای مراقبت‌های بهداشتی – نظریه اکولوژیک و فراگیری – پرسش و تکلیف		
جلسه ۱۰	فلسفه برنامه‌ریزی سلامت مبتنی بر جامعه (CBHP) و دوگانه‌گرایی هدف: نقد فلسفه دوگانه‌گرایی و معرفی رویکرد مشارکتی محتوا: – دوگانه‌گرایی دکارتی و اولویت داده‌های بیولوژیک – انتقاد به رویکردهای زیست‌پزشکی و «انبارداری» بیماران – روان‌رنجوری نهادی و قیف خیانت – غلبه بر دوگانه‌گرایی با دیدگاه اجتماعی – اکولوژیک – CBHP – مراقبت‌های مرتبط فرهنگی، پیشگیرانه و تأکید بر عوامل اجتماعی – پرسش و تکلیف		
جلسه ۱۱	نظم اجتماعی، جامعه و مشارکت هدف: درک مفاهیم نظم اجتماعی، مشارکت و اقدام مشترک در برنامه‌ریزی سلامت جامعه محتوا: – رئالیسم و مفهوم جامعه به‌عنوان واقعیت عینی – استعاره‌های ساختاری (سیستم، شبکه، چارچوب) – مشارکت و اقدام مشترک (Joint Action) – پیوند مشارکت با شکل‌گیری واقعیت‌های سلامت و بیماری در جوامع – حساسیت فرهنگی در مداخلات – پرسش و تکلیف		
جلسه ۱۲	تأثیر سیستم‌های اجتماعی بر رفتار و هنجارها هدف: تحلیل مکانیسم‌های تأثیر سیستم‌های اجتماعی بر رفتارهای سلامت محتوا: – رابطه پیچیده سیستم‌های اجتماعی (SES)، فرهنگ، مذهب (با رفتار فردی) – مکانیسم‌های برکمن و کاواچی: شکل‌دهی هنجارها، کنترل اجتماعی، فراهم کردن فرصت‌ها، راهبرد مقابله – شبکه‌های اجتماعی و حمایت اجتماعی		

		- سرمایه اجتماعی و نقش آن در سلامت - پرسش و تکلیف	
	جلسه ۱۳	فشار روانی اجتماعی، فیزیولوژی فشار روانی و مسیرهای تأثیر بر سلامت هدف: آشنایی با مفهوم فشار روانی اجتماعی و مکانیسم‌های فیزیولوژیک تأثیر آن محتوا: - فشار روانی به عنوان میانجی نابرابری‌های اجتماعی و پیامدهای سلامت - محور HPA و پاسخ‌های فیزیولوژیک - فشار روانی مزمن و بیماری‌های مزمن - نقش حمایت اجتماعی به عنوان سپر محافظتی - پرسش و تکلیف	
	جلسه ۱۴	ناامنی غذایی، چاقی و تعیین‌کننده‌های اجتماعی هدف: تحلیل نقش عوامل اجتماعی در ناامنی غذایی و اپیدمی چاقی محتوا: - تعریف و ابعاد ناامنی غذایی - ارتباط ناامنی غذایی با SES، جغرافیا و نژاد - محیط غذایی و دسترسی به غذای سالم - چاقی به عنوان پیامد تعیین‌کننده‌های اجتماعی - راهکارهای مداخله مبتنی بر جامعه - پرسش و تکلیف	
	جلسه ۱۵	ارائه پروژه جامعه‌محور هدف: تبدیل آموخته‌ها به برنامه عملی سلامت مبتنی بر جامعه خروجی نهایی: • هر دانشجو یک طرح عملیاتی مداخله سلامت مبتنی بر تعیین‌کننده‌های اجتماعی برای یک جامعه یا مدرسه تحویل می‌دهد.	
	جلسه ۱۶	جلسه امتحان	

منابع اصلی درس

- ۱) Social Determinants of Health (WHO Commission reports and related literature)
- ۲) Process of Community Health Education and Promotion (Eva I. Doyle, Susan E. Ward, Jody Oomen-Early)
- ۳) An Ecological Perspective on Health Promotion Programs (McLeroy et al., ۱۹۸۸)
- ۴) Population Health: Concepts and Methods (related textbooks and WHO resources)
- ۵) منابع فارسی مرتبط با تعیین‌کننده‌های اجتماعی سلامت و ارتقای سلامت جامعه (توصیه‌شده توسط مدرس)

سیاست‌ها، فرایندهای آموزش و ارزشیابی در کلاس درس:

۱) شرایط

پیشنهاد حذف عناوین و یا جایگزین عناوین دیگری از نظر اینجانب بلامانع و قابل اجراست.

حضور به موقع و قبل حضور استاد در کلاس الزامی است.

خاموش نمودن تلفن همراه قبل از ورود به کلاس الزامی است.

غیبت دانشجو بیشتر از سقف منجر به حذف واحد، و هر جلسه غیبت موجب کسر نمره می‌شود.

2) فرایند آموزش

روش آموزش: سخنرانی، بحث گروهی و پرسش و پاسخ

وسایل آموزش: استفاده از اسلایدهای کامپیوتری

فعالیت دانشجو:

حضور فعال برای مشارکت در بحث و پرسش و پاسخ،

فعالیت خارج از کلاس در قالب تعریف پروژه جامعه‌محور

3) فرایند ارزشیابی

ردیف	شرح فعالیت	درصد	نمره
۱	حضور منظم، انجام تکالیف و شرکت فعال در مباحث درسی	۱۰	۲
۲	ارائه تحلیل تعیین‌کننده‌های اجتماعی سلامت و مدل‌های اکولوژیک	۵	۱
۳	گزارش مرحله‌ای و ارائه کتبی پروژه تدوین برنامه سلامت مبتنی بر جامعه	۳۵	۷
۴	آزمون تراکمی	۵۰	۱۰
جمع		۱۰۰	۲۰